

3. Казак Б. Б. Источники и угрозы безопасности уголовно-исполнительной системы [Текст] / Б. Б. Казак // Безопасность уголовно-исполнительной системы. – 2008. – № 1. – С. 26–30.

4. Лунеев В. В. Коррупция в России [Текст] / В. В. Лунеев // Государство и право. – 2007. – № 11. – С. 20–27.

5. Вершков И. И. Борьба с коррупцией в условиях состязательного процесса [Текст] / И. И. Вершков, С. Б. Погодин // Право и политика. – № 5. – 2004. – С. 68–72.

Микитчик Андрій Васильович,

доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

КЛАСИФІКАЦІЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ

На сьогоднішній день в юридичній літературі неодноразово розглядалися різні підходи до класифікації заходів запобігання злочинам, які використовуються в залежності від дослідницьких цілей і практичних потреб. Заходи запобігання злочинам класифікуються за різними ознаками та підставами. Наприклад, однією з класифікаційних ознак є метод запобіжного впливу. В принципі все різноманіття заходів впливу зводиться до двох основних методів: стимулювання і обмеження Діяльність щодо запобігання злочинам можна уявити як двосторонній процес: з одного боку, як цілеспрямоване залучення об'єкта до суспільно корисних зв'язків та відносин, а з іншого – перешкоджання вступу в криміногенні. Отже, це – дві взаємопов'язані сторони запобіжної діяльності. Якщо переривання негативних відносин здійснюється переважно за допомогою примусових заходів запобігання, то для стимулювання позитивних зв'язків використовуються головним чином заходи, не пов'язані з примусом.

На нашу думку, в більшості наукових праць кримінально-правовим заходам запобігання злочинам приділяється недостатня увага. Цей вид запобігання фактично виводиться за рамки предмета кримінології, і судячи з більшості наукових досліджень, його запобіжний потенціал у кримінології майже не досліджується. Так, всі види діяльності щодо запобігання злочинам традиційно поділяються на дві нерівні частини: 1) кримінальна репресія, тобто заходи запобігання, які здійснюються в рамках кримінального правосуддя; 2) профілактика, або превенція, в яку входять всі види антикриміногенного впливу, що знаходяться за рамками кримінального правосуддя.

Необхідно зазначити, що запобігання злочинам кримінально-правовими заходами – необхідний і дуже вагомий засіб, що володіє своєю специфікою. У зв'язку з цим слід погодитися з думкою авторів, які вважають, що кримінально-правовий контроль повинен бути включений в предмет кримінології. Природно, що тут повинні

досліджуватися не проблеми кримінально-правової догматики і доктрини, що входить в предмет науки кримінального права, а питання відносно криміналізації та декриміналізації, запобіжної ефективності засобів, що використовуються в рамках кримінального правосуддя. З огляду на вищевикладене, ми вважаємо за можливе розглядати кримінально-правові заходи запобігання злочинам, не зупиняючись на заходах, які виходять за рамки кримінального правосуддя.

На нашу думку, можливо запропонувати таку класифікацію кримінально-правових заходів запобігання злочинам. За колом осіб, на яких розповсюджується запобіжний вплив кримінально-правових норм, всіх заходів можна розділити на заходи загального і індивідуального запобігання злочинам (загальної та індивідуальної превенції). Загальне запобігання злочинам – це запобігання злочинам з боку нестійких в соціальному відношенні осіб, тих осіб, які ще не вчинили злочинних діянь.

Загальнозапобіжний вплив кримінального закону має неперсоніфікований характер, тобто має вплив на всіх громадян, а не тільки на осіб з криміногенною спрямованістю. Індивідуальна превенція кримінального закону – це запобігання вчиненню нових злочинів особами, які вже вчинили злочин, шляхом застосування до них заходів кримінального покарання, примусових заходів медичного і виховного характеру, а також винесення обвинувального вироку і відстрочку відбуття покарання. Індивідуальне запобігання злочинам має персоніфікований характер. До заходів індивідуального запобігання злочинам доцільно віднести наступні норми кримінального закону: норми про добровільну відмову від вчинення злочину; норми відносно щирого каяття; норми подвійної превенції; норми про обставини, що виключають злочинність діяння. За механізмом впливу всі кримінально-правові заходи розподіляються на чотири однорідні групи: заходи заохочення; заходи відновлення; міри кримінальної відповідальності і покарання; заходи безпеки.

Механізм кримінально-правового впливу в даному випадку - це функціонуючий комплекс (процес застосування) передбачених кримінальним законом і використовуваних в правозастосовчій практиці щодо осіб, винних у вчиненні злочинів, а також в превентивному плані, засобів, прийомів і технологій.

Як вказує В. К. Дуюнов, «механізм кримінально-правового впливу – це об'єктивно необхідний складний динамічний процес практичної реалізації негативної, справедливої і невідторотної реакції держави на вчинення злочинів за допомогою системи передбачених законом кримінально-правових засобів (кримінально-правових норм, кримінально-правових відносин та актів застосування норм кримінального права) з метою забезпечення і підтримки правопорядку в суспільному житті»[1, с. 116]

Н. В. Щедрін, проводячи класифікацію заходів запобігання злочинам, зазначає наступне: «Якщо розглядати весь спектр заходів

запобіжного впливу, то можна виділити чотири однорідні групи: заходи заохочення (стимулювання), відповідальності (покарання), відновлення (компенсації) і безпеки (захисту). Вони відрізняються один від одного за методом, безпосереднім цілям, підстав, змісту, суб'єктам і термінами застосування». [2, с. 28]

І хоча автором дана підстава використовувалося для класифікації всього спектру запобіжних заходів, нам доцільно зупинитись на змісті елементів зазначеної класифікації тільки кримінально-правових заходів запобігання злочинам.

Заохочувальні норми в кримінальному законі – це норми, що звільняють від кримінальної відповідальності або істотно знижують міру покарання, які повинні мати широке поширення у зв'язку з тим, що держава і суспільство зацікавлені в тому, щоб процес запобігання злочинам і їх своєчасне розкриття, відшкодування заподіяної шкоди, а також виправлення і ресоціалізація осіб, які порушили вимоги кримінально-правових заборон, реалізовувались переважно з використанням методу переконання.

Заходи відновлення в кримінальному законодавстві спрямовані на усунення шкоди, заподіяної протиправним діянням суспільним відносинам, і включають: примусове виконання особистих зобов'язань, скасування незаконних актів і обов'язок відшкодувати заподіяні збитки. На думку науковців, існує можливість посилити профілактичний ефект кримінального закону саме за рахунок застосування заходів відновлення.

До заходів кримінальної відповідальності і покарання відноситься більшість кримінально-правових норм. Особливо виділяється новий підхід до трактування визначення кримінальної відповідальності, а саме розгляд її в позитивному (перспективному) аспекті. Концепція позитивної відповідальності обґрунтовано велике значення надає свідомості і добровільності виконання нормативних приписів, що має велике значення для загальнозапобіжного впливу кримінального права. Запобіжне значення кримінально-правових норм полягає не тільки в тому, що вони сприяють засвоєнню соціально корисних еталонів поведінки, будучи усвідомленими, вони оберігають суб'єкта від впливу антигромадських норм і звичок поведінки, допомагають правильному формуванню його ціннісних орієнтацій. Заходи безпеки – це особливі заходи запобіжного впливу, мета яких – при наявності зазначених у законі підстав за допомогою примусового і тимчасового обмеження можливостей запобігти вчиненню суспільно небезпечних діянь.

Отже, виходячи з вищевикладеного, необхідно зробити висновок, що кожен з чотирьох видів запобіжного впливу виконує свою специфічну функцію, але їх необхідно розглядати як набір інструментів, за допомогою яких досягається поставлена мета – запобігання злочинам, а їх поєднання залежить від конкретної життєвої ситуації.

Список використаних джерел

1. Щедрин Н.В. Основы общей теории предупреждения преступности: Учеб. пособие / Краснояр. гос. ун-т, 1999. 58 с.
2. Дуюнов В.К. Уголовно-правовое воздействие: сущность, формы и механизм. М., 2003. 520с.

Мілова Тетяна Миколаївна,

доцент кафедри державно-правових дисциплін та адміністративного права Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, кандидат юридичних наук, доцент

ОБ'ЄКТ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 368-2 КК УКРАЇНИ

Одним із шляхів подолання проявів корупції в Україні є, безперечно, посилення кримінальної відповідальності за подібного роду суспільно небезпечні діяння. Особливе місце у системі кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг посідає такий злочин як незаконне збагачення, передбачений ст. 368-2 Кримінального кодексу України (далі – КК). Про складність та проблемність його кваліфікації свідчать складні процеси включення даної норми до закону про кримінальну відповідальність та її подальше реформування. Ці процеси безпосередньо пов'язані з імплементацією норм міжнародного права у національне антикорупційне законодавство та відповідно до нього встановлення відповідальності за корупційні правопорушення. З огляду на це, особливої актуальності набуває дослідження всіх кримінально-правових аспектів незаконного збагачення крізь призму юридичного аналізу складу злочину. В першу чергу варто зосередити увагу саме на об'єкті даного злочину.

Особливості злочину, передбаченого ст. 368-2 КК (незаконне збагачення) досліджували у контексті кримінально-правової характеристики злочинів у сфері службової діяльності такі науковці, як: П.П. Андрушко, В.І. Борисов, Л.П. Брич, О.О. Дудоров, В.Я. Тацій, В.І. Тютюгін, Є.Л. Стрельцов, М.І. Хавронюк та інші. Окрема група науковців особливу увагу звертає саме на дослідження ознак об'єкта злочину, передбаченого ст. 368-2, а саме: Д.О. Гарбазей, О. І. Гузоватий, О. П. Деніга, А.А. Задорожний, К.П. Задоя, О.М. Костенко, М.І. Мельник, О.Я. Светлов, Т.І. Слуцька, В. Г. Хашев, І. М. Ясінь та інші. Актуальність означеної проблематики та законодавчі зміни, незважаючи на наявність ряду наукових досліджень, зумовлюють практичну необхідність у подальших дослідженнях особливостей об'єкта такого злочину як незаконне збагачення.